

ΑΝΑΛΕΚΤΑ ΒΛΑΤΑΔΩΝ

66

ΠΑΝΤΕΛΗΜΟΝΟΣ ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΤΥΡΟΛΗΣ ΚΑΙ ΣΕΡΕΝΤΙΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Μ Ε Λ Ε Τ Α Ι Β΄
ΝΟΜΟΚΑΝΟΝΙΚΑ - ΙΣΤΟΡΙΚΟΚΑΝΟΝΙΚΑ
ΚΑΙ ΑΛΛΑ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

2008

Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ
ΚΑΝΟΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ – ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ
ΤΟΥ ΕΘΝΟΦΥΛΕΤΙΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΑΤΟΥΣ
ΧΡΟΝΟΥΣ*

* Ανακοίνωσις γενομένη ἀγγλιστί (ὡς ἀνωτέρω τοῦ παρόντος, σελ. 47) εἰς τὸ Διεθνὲς Συνέδριον Κανονικοῦ Δικαίου ἐν Βουδαπέστη (2-7 Σεπτεμβρίου 2001), διοργανωθὲν ὑπὸ τῆς Consociatio Internationalis Studio Juris Canonici Promovento καὶ τῆς Ἑταιρείας Δικαίου τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν.

Εἰς τὴν ἀρχέγονον Ἐκκλησίαν, κάθε πόλις εἶχε τὸν ἐπίσκοπόν της, πρόεδρον τῆς εὐχαριστιακῆς συνάξεως καὶ ποιμένα της, ὑπεύθυνον τῆς ποιμαντικῆς διακονίας εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις της, «ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας». Ἀκόμη καὶ εἰς τὰς μικρὰς πόλεις ἢ τόπους ἤδρευον ἐπίσκοποι, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἤσκει ὠρισμένην ἐπισκοπικὴν δικαιοδοσίαν ἐν ἐξαρτήσει ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως. Ἔνεκα τῶν διωγμῶν, τῶν δυσκόλων συνθηκῶν καὶ τῆς προβληματικῆς καταστάσεως διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἦτο δυσχερὴς καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν ὁρίων ἐκάστης τῶν ἐπισκοπικῶν περιφερειῶν εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἐπίσκοποι ὤφειλον νὰ ἀσχοῦν τὴν δικαιοδοσίαν των. Ἐντεῦθεν προέκυψαν πολλάκις συγχύσεις καὶ συγκρούσεις εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν, εἰς χειροτονίας κληρικῶν, εἰς τὴν ἐξάρτησιν πρεσβυτέρων ἀπὸ δύο ἐπισκόπων, ὑπαρχόντων πολλάκις δύο ἐπισκόπων εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον. Ὅταν κατέπαυσαν οἱ διωγμοὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος, ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία τῆς Ἐκκλησίας ἠδύνατο νὰ καθορίσῃ ἀκριβῶς τὰ ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων ὁ ἐπίσκοπος θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀσκήσῃ τὰ τῆς ἐπισκοπικῆς ἐξουσίας του. Οὕτω διεμορφώθη ἡ κανονικὴ ἐπαρχιακὴ διοίκησις, ἐντὸς γεωγραφικῶν ὁρίων.

Κατ' ἀρχάς, αἱ πρῶται ἐκκλησιαστικαὶ κοινότητες ἰδρύνοντο εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους μετὰ τῶν ἰδίων τῶν ἐπισκόπων. Ταχέως ὅμως ὁ Χριστιανισμὸς ἐξηπλοῦτο καὶ εἰς τὰς μικροτέρας πόλεις καὶ τόπους, ὅπου ἐστέλλοντο ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως, ἐκ τῆς ὁποίας αἱ μικρότεραι αὐταὶ πόλεις ἐξηρτῶντο πολιτικῶς, κληρικοὶ πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας, μέχρις ὅτου ἐγκατεστάθησαν καὶ εἰς τὰς μικρὰς αὐτὰς πόλεις μόνιμοι κληρικοὶ καὶ διεμορφώθησαν ἴδιαι ἐκκλησιαστικαὶ κοινότητες, ὡς αἱ σημεριναί, αἱ ὁποιαὶ εἰς τὰς κανονικὰς πηγὰς καλοῦνται «ἐγγύριοι» ἢ «ἀγροικίαι» ἢ «μονοικίαι». Πολλῶν τοιούτων ἐνοριῶν προϊστατο ἐπίσκοπος, ἐξαρτώμενος ἐκ τοῦ τακτικοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως. Αἱ ἐνορίαι αὐταὶ συνεκρότουσαν τὴν καλουμένην μέχρι σήμερον ἐπαρχίαν, ἔχουσαν γεωγραφικὰ ὅρια καὶ μόνον. Ὁ ἐπίσκοπος τῆς πρωτευούσης τῆς ἐπαρχίας, τῆς μητρὸς πόλεως, ὁ μητροπολίτης, ἦτο φυσικὸν ν' ἀποκτήσῃ ὑπεροχὴν τιμητικῆς ἀξίας καὶ συντονιστικῆς ἀρμοδιότητος ἔναντι τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας.

Ὁ ὅρος «μητροπολίτης», μητροπολίτης-ἐπίσκοπος, ἀπαντᾷ πρῶτον εἰς τὸν 4^{ον} κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου· «τὸ δὲ κύρος τῶν γινομένων [ἐν τῇ συνόδῳ] δίδοσθαι καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ». Ὁ μητροπολίτης ὠνομάζετο καὶ «πρῶτος» ἢ «πρωτεύων» ἢ «ὁ τῆς πρώτης καθέδρας»¹. Ἡ Α' Οἰκουμενικὴ σύνοδος (325) ὥρισεν ἀκριβέστερον τὰ τῆς

ἐπαρχιακῆς ἢ μητροπολιτικῆς ὀργανώσεως, προσαρμόσασα αὐτὰ γεωγραφικῶς καὶ μόνον κατὰ τὰς διοικητικὰς καὶ ποιμαντικὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας, συμφώνως καὶ πρὸς τὴν πολιτικὴν διοργάνωσιν καὶ διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ ἐπίσκοπος εἰς τὴν ἐπαρχίαν του εἶναι τελείως αὐτοτελής, διοικῶν τὴν ἐπισκοπὴν του δυνάμει τοῦ ἰδίου αὐτῷ δικαίου, ἀποκτωμένου κατὰ τὴν χειροτονίαν του εἰς συγκεκριμένην ἐπισκοπὴν ἔχουσαν γεωγραφικὰ καὶ μόνον ὄρια καὶ οὐδεὶς δύναται ν' ἀναμιχθῆ εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῆς διοικήσεως τῆς ἐπισκοπῆς· «Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾶν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ὄρων χειροτονίας ποιεῖσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθῆι τοῦτο πεποιηκῶς, παρὰ τῶν τὴν κατεχόντων πόλεις ἐκείνας, ἢ τὰς χώρας [χωρία], γνώμην, καθαιρεῖσθω καὶ αὐτὸς καὶ οὐς ἐχειροτόνησεν»². Ἐπίσης, ὁ ἐπίσκοπος μόνος κέκτηται καὶ διαχειρίζεται εἰς τὴν ἐπισκοπὴν του τὴν ἀρχιερατικὴν ἐξουσίαν, ἔνεκα δὲ τούτου δὲν εἶναι δυνατόν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν νὰ ἐδρεύουν δύο ἐπίσκοποι «...μὴ ἐν τῇ [αὐτῇ] πόλει δύο ἐπίσκοποι ὄσιν»³.

Κατὰ τοὺς Δ' καὶ Ε' αἰῶνας οἱ μητροπολίται-ἐπίσκοποι τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, τῶν πρωτευουσῶν τῶν Διοικήσεων, ἀπέκτησαν ἔτι μεγαλύτεραν ἰσχὴν καὶ αἱ σπουδαῖαι ἐκκλησιαστικαὶ ὑποθέσεις διεκπεραιώνοντο εἰς τὰς πόλεις αὐτάς. Οἱ μητροπολίται δὲ τῶν πέντε σπουδαιότερων πόλεων τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ὠνομάσθησαν πατριάρχαι, οἱ δὲ μητροπολίται τῶν μικροτέρων πόλεων ἔχασαν, σὺν τῷ χρόνῳ, τὴν αὐτοτελείαν των, διατηρήσαντες ὅμως τὸν πρότερον τίτλον των, τοῦ μητροπολίτου, ὡς καὶ αἱ μητροπόλεις των. Αἱ σπουδαιότεραι ὑποθέσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς των γεωγραφικῆς περιφερείας διεξήγοντο πλέον ὑπὸ τῶν πατριαρχικῶν συνόδων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐξελέγοντο καὶ οἱ μητροπολίται, χειροτονούμενοι ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν.

Αἱ πατριαρχικαὶ σύνοδοι, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πατριάρχου, συνεκροτοῦντο κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν, ἀργότερον δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς πατριαρχικῆς γεωγραφικῆς περιφερείας, ἰδίᾳ δὲ τῶν κατὰ τύχην παρόντων εἰς τὸν τόπον τῆς συνελεύσεως. Αἱ ἐπαρχιακαὶ μητροπολιτικαὶ-ἐπισκοπικαὶ σύνοδοι ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν μητροπολιτῶν διετηρήθησαν, διεξάγουσαι τὰς τοπικὰς ἐπαρχιακὰς ὑποθέσεις, τελοῦσαι ὑπὸ τὴν κανονικὴν ἐξάρτησιν τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς συνόδων⁴.

Τὰ ὄρια τῶν πατριαρχείων εἶναι γεωγραφικὰ καὶ μόνον καὶ ὄχι ἔθνοφυλετικά, πολιτισμικά, λειτουργικὰ καὶ τὰ παρόμοια, ὠρίσθησαν δὲ ὑπὸ Οἰκουμενικῶν συνόδων διὰ ἱερῶν κανόνων καὶ ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων συμφώνως πρὸς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν κατὰ τῶν ἔθνοφυλετικῶν διακρίσεων, τὴν Ὁρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν, τὸ κανονικὸν δίκαιον καὶ τὰς ποιμαντικὰς ἀνάγκας.

Ὁ 6^{ος} κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου· «Βούλεται... τὰ παλαιὰ ἔθνη

κρατεῖν, ὃ καὶ κανόνες μεταγενέστεροι καὶ νόμοι πολιτικοὶ διορίζονται...» (Ζωναράς) ἐπιβεβαιώνει τὰ γεωγραφικὰ ὄρια τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Ρώμης, τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Ἀντιοχείας: «Τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρατεῖτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν· ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ρώμῃ Ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνθηές ἐστιν. Ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, τὰ πρεσβεία σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις...». Οὕτω, ὁ Ἀλεξανδρείας «προέχει τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει ἐπαρχιῶν», τῆς Ἀφρικῆς, «ὁ Ἀντιοχείας, ὁμοίως, τῆς Συρίας, τῆς Κοίλης Συρίας, τῆς Μεσοποταμίας καὶ ἐκατέρας Κιλικίας...», δηλ. τῆς διοικήσεως τῆς Ἀνατολῆς, «καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης προέχει τῶν ἐσπερίων ἐπαρχιῶν»⁵. Ὁ Ἱεροσολύμων λόγῳ ἱερότητος τῆς πόλεως, «διὰ τὰ σωτηριώδη τοῦ Χριστοῦ πάθη»⁶, ἀνεδείχθη εἰς πατριάρχην ὑπὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἐκτείνων τὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν του ἐπὶ τριῶν ἐπαρχιῶν τῆς Παλαιστίνης, τῶν λεγομένων τριῶν Παλαιστινῶν⁷. Οὕτω, ὁ Ἱεροσολύμων προέχει «...τῶν ἐν Παλαιστίνῃ ἐπαρχιῶν, τῶν ἐν Ἀραβίᾳ καὶ τῶν ἐν Φοινίκῃ...»⁸.

Ὡς πατριάρχης ὁ Ἱεροσολύμων κατέλαβε τὴν πέμπτην θέσιν μετὰ τὸν Ἀντιοχείας⁹, μετὰ δὲ τὸ σχίσμα Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως κατέχει τὴν τετάρτην θέσιν ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Ἱεροσολύμων, τὰ κριτήρια τῆς κανονικῆς αὐτοῦ δικαιοδοσίας —«ἐδάφους»— τὰ ὑπὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐφαρμοσθέντα, ἦσαν γεωγραφικὰ καὶ μόνον.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης¹⁰, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως - Νέας Ρώμης, κατέχει τὴν πρώτην θέσιν, τὸ πρωτεῖον τιμῆς, εἰς τὴν κανονικὴν διάρθρωσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ θέσις του αὐτῆ, ὡς καὶ ἡ κανονικὴ αὐτοῦ δικαιοδοσία —«ἐδαφος»— ἔχουν ὀρισθῆ ὑπὸ ἱερῶν κανόνων Οἰκουμενικῶν συνόδων, δηλαδὴ ἀμετακλήτων οἰκουμενικῶν ἀποφάσεων¹¹, ὑποχρεωτικῶν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν των ὑπὸ πάντων τῶν Ὀρθοδόξων.

Ὡς πρὸς τὰ πρεσβεία τιμῆς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἔχουν νομοθετήσῃ ἡ Β' Οἰκουμενικὴ σύνοδος (3^{ος} κανὼν), ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ σύνοδος (28^{ος} κανὼν), ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενικὴ σύνοδος (36^{ος} κανὼν). Οὕτως, εἶναι ἐκκλησιαστικῶς νομοθετημένον μὲ οἰκουμενικὸν κύρος καὶ ἰσχύν, ὅτι «ὁ Κωνσταντινουπόλεως Θρόνος τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης Θρόνου καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκείνον, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκείνον ὑπάρχοντα...»¹². Μετὰ δὲ τὸ σχίσμα, ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἔχει τὸ πρωτεῖον τιμῆς καὶ διακονίας ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ.

Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ σύνοδος νομοθετικῶς, δι' ἀποφάσεώς της (28^{ος} κανὼν) κύρους καὶ ἰσχύος οἰκουμενικῆς, ἐπεκύρωσε μακρὰν παράδοσιν καὶ πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν καὶ τὸ ἔδα-

φος τοῦ Οἰκουµενικοῦ Θρόνου. Ἡ γεωγραφικὴ ἔκτασις τοῦ ἰδίου ἐδάφους τοῦ Οἰκουµενικοῦ Πατριαρχείου ἐκτείνεται ἐπὶ τῶν τότε διοικήσεων τῆς Ρωµαϊκῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ποντικῆς, Ἀσιανῆς καὶ Θρακικῆς ὡς καὶ τῶν «βαρβαρικῶν χωρῶν», δηλαδὴ τῶν εὐρισκοµένων ἐκτὸς τῶν τότε συνόρων τῆς Ρωµαϊκῆς αὐτοκρατορίας: «...τοὺς τῆς Ποντικῆς καὶ Ἀσιανῆς καὶ Θρακικῆς διοικήσεως µητροπολίτας µόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρηµένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρηµένου Ἀγιωτάτου Θρόνου τῆς κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας...».

Τὸ ἐπίθετον «βαρβαρικοῖς» προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν «ἔθνεσι», τὸ ὁποῖον παραλείπεται εἰς τὸ κείμενον τοῦ κανόνος, ἀλλ' ὅμως ἐννοεῖται, ὡς ἐρµηνεύει ὁ Ζωναράς¹³. Βαρβαρικά ἔθνη ἢ χῶραι εἶναι αἱ ἐπαρχίαι, ὡς ἐλέχθη, αἱ ἐκτὸς τῆς Ρωµαϊκῆς αὐτοκρατορίας εὐρισκόµεναι, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Δ' Οἰκουµενικῆς συνόδου: «...ἐπισκοπὰς δὲ εἰπέ εἶναι ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς, τὴν Ἀλανίαν, τὴν Ρωσσίαν καὶ ἐτέρας...»¹⁴. Αἱ ἕτεροι βαρβαρικοὶ χῶραι ἐκτὸς τῆς Ἀλανίας καὶ τῆς Ρωσσίας εἶναι γενικῶς οἱ «βάρβαροι» καὶ κατὰ τὴν ἐρµηνείαν τοῦ Ἀριστηνοῦ εἰς τὸν 28^{ον} κανόνα «...οἱ [ἐπίσκοποι] Πόντου καὶ Θράκης καὶ Ἀσίας καὶ οἱ βάρβαροι τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κεχειροτόνηται...».

Κατὰ τὴν «Γεγονυῖαν Διατύπωσιν» (Συνταγµάτιον) τὴν φέρουσαν κοινῶς τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886-912), ἀναγοµένην ὅμως εἰς τὸν 11^{ον} αἰῶνα¹⁵, ὑπὸ τὸν Οἰκουµενικὸν Θρόνον Κωνσταντινουπόλεως διατελοῦν καὶ αἱ ἐπαρχίαι τῆς Νοτίου Ἰταλίας, δηλ. τῆς Καλαβρίας καὶ Σικελίας. Ἐπίσης, κατὰ τὴν Ἐκθεσιν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου (1282-1328), ἰσχύουσιν γενικῶς, κατὰ τὸ µᾶλλον ἢ ἥττον, μέχρι τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, αἱ ἐπαρχίαι αὐταὶ ὑπόκεινται εἰς τὸ Οἰκουµενικὸν Πατριαρχεῖον. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, ἠτόνησεν ἐν τοῖς πράγμασιν ἡ ἐξάρτησις αὐτῆ λόγω τῆς γειτνιασεως τῶν ἐπαρχιῶν τούτων πρὸς τὴν Ρώµην, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀδυναµίας ἐπικοινωνίας μετ' αὐτῶν, τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὐρισκοµένης ἐντὸς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Εἰς τὴν Τάξιν «τῶν Θρόνων τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας», τὸ Συνταγµάτιον δηλαδὴ τοῦ Οἰκουµενικοῦ Πατριαρχείου τοῦ ἔτους 1855, δὲν ἀναφέρονται αἱ ἐπαρχίαι αὐταί¹⁶.

Ἐπὶ πλέον, ἀπὸ τοῦ 8^{ου} αἰῶνος ἐτέθησαν ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως, ἀποσπασθεῖσαι ἐκ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Ρώµης, ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ, δηλαδὴ τοῦ γεωγραφικοῦ χώρου τῆς Βαλκανικῆς, ἀπὸ τῶν συνόρων τῆς Θράκης μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς.

Αἱ νεώτεροι χῶραι καὶ ἐπαρχίαι τῆς Ἀµερικῆς, Βορείου καὶ Νοτίου, τῆς Αὐστραλίας, τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς κλπ. καὶ τῶν εὐρισκοµένων γενικῶς ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τῶν ἰ. κανόνων καὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν Οἰκουµενικῶν συνόδων, ὡς καὶ τῶν Πατριαρχικῶν καὶ Συνοδικῶν Τόμων, καθωρισµένων γεωγρα-

φικῶν ὁρίων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν περιλαμβάνονται θεωρητικῶς, συνεπῶς καὶ πρακτικῶς καὶ κατὰ τὴν γενικὴν ὁρολογίαν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ τῶν ἄλλων συνόδων, εἰς τὰς «ἐτέρας» βαρβαρικὰς. Τοῦτο δὲ οὐχὶ ὑπὸ ἐθνολογικὴν ἢ νεωτέραν πολιτισμικὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου, ἀλλὰ γεωγραφικὴν, ὡς μὴ περιλαμβανόμεναι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συνόδου αὐτῆς ἐντὸς τοῦ γεωγραφικοῦ χώρου, τοῦ ὀριζομένου ὑπὸ τῶν τότε συνόρων τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, καὶ μὴ ὀνομαζόμεναι εἰς τὰς ὡς ἄνω κανονικὰς πηγὰς, ὡς ἡ Ἄλανία καὶ ἡ Ρωσσία¹⁷.

Συνεπῶς, ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος Κωνσταντινουπόλεως ἔχει κανονικὴν δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν Ὀρθοδόξων εἰς ὅλας τὰς «βαρβαρικὰς» χώρας, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν γεωγραφικὸν αὐτοῦ χῶρον καὶ ὄριον, οὐδόλως θεωρουμένης τῆς ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀσκήσεως τῶν κανονικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων ἐπὶ πάντων τῶν Ὀρθοδόξων εἰς τὰς χώρας αὐτὰς ὡς «ὑπερῶριον»¹⁸.

Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω ἀδρῶς περιγραφέντος γεωγραφικοῦ χώρου κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, διὰ Πατριαρχικῶν καὶ Συνοδικῶν Τόμων ἢ Πράξεων παρεχωρήθησαν γεωγραφικαὶ περιοχαί, συγκεκριμέναι μητροπόλεις, ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ ἐπισκοπαὶ, εἰς τὰς νεωτέρας αὐτοκεφάλους τοπικὰς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν Ρωσσίαν, εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, ἐπὶ τῶν ὁποίων καὶ ἀπέκτησαν αἱ αὐτοκέφαλοι αὐταὶ Ἐκκλησίαι κανονικὴν διοικητικὴν καὶ ποιμαντικὴν δικαιοδοσίαν. Ἡ τυχὸν ὑπὸ τῶν αὐτοκεφάλων αὐτῶν Ἐκκλησιῶν ἀσκήσις ποιμαντικοῦ ἔργου καὶ διοικήσεως ἐπὶ Ὀρθοδόξων, ἔξω καὶ πέρα τῶν ὀρισθέντων γεωγραφικῶν ὁρίων των, μὲ κριτήρια ἐθνοφυλετικά, γλωσσικὰ ἢ «πολιτισμικά», συνιστᾷ, κατὰ κανονικὴν ἀκρίβειαν, «ὑπερῶριον» πρᾶξιν καὶ «εἰσπήδησιν» εἰς ξένην ἐπαρχίαν, ἀντιβαίνουσαν εἰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς κανονικῆς διδασκαλίας καὶ παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἱστορία τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν Ρωσσίαν, τὴν Μεγάλην καὶ τὴν Μικρὰν (10^{ος} αἰών), καὶ τῆς ἐντάξεως αὐτῆς εἰς τὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Κατὰ τὴν «Γεγονυῖαν Διατύπωσιν» (Συνταγμάτιον), δηλαδὴ κατάλογον μητροπόλεων, ἀρχιεπισκοπῶν καὶ ἐπισκοπῶν ὑποκειμένων «τῷ πατριάρχει Κωνσταντινουπόλεως» ἀναφερόμενον κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, οὐχ ἦττον ὅμως ἀναγόμενον εἰς τὸν 11^{ον} αἰῶνα, ἢ μητρόπολις Ρωσσίας (Κιέβου) κατέχει τὴν 61^{ην} θέσιν¹⁹.

Ἦπ' αὐτὴν ὑπόκεινται, εἰς τὴν Μεγάλην Ρωσσίαν, 12 ἐπισκοπαὶ (Νόβγκοροντ, Τσερνίκωφ, Σούζδαλ, Ροστῶβ, Βλαντίμιρ, Χμελνισκί, Ἀσπρόκαστρον τὸ μέγαλον, πλησίον τοῦ Κιέβου-Μπιελκορόντ, Γιούρεφ, Πολότσκ, Ριαζάν, Τβέφ, Σαράϊ).

Ἦπὸ τὴν μητρόπολιν ἐπίσης Κιέβου, εἰς τὴν Μικρὰν Ρωσσίαν (Δυτικαὶ

περιοχαί), διατελοῦν 7 ἐπισκοπαί (Γάλιτσα, Γαλικία, Βολυνία, Περεμόσλ, Τούρωφ, Χόλμ, Σμολένσκ).

Ἡ ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μητρόπολις Κιέβου (Ρωσσίας) ἔχει γεωγραφικὰ ὄρια καλύπτοντα τὴν Μεγάλην καὶ τὴν Μικρὰν Ρωσσίαν, συμφώνως πρὸς τὴν κανονικὴν τάξιν, ὥστε νὰ ἐξυπηρετοῦνται εὐαγγελικῶς, διοικητικῶς καὶ ποιμαντικῶς οἱ διαβιοῦντες εἰς τὴν περιοχὴν λαοί, ἄνευ διακρίσεων.

Αἱ ἱστορικαὶ ἐξελίξεις καὶ τὰ γεγονότα ἔφεραν ἀλλαγὰς ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔδραν τῆς μητροπόλεως αὐτῆς καὶ τὰ γεωγραφικὰ τῆς ὄρια, μέχρις οὗ τὸ πολιτικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν κέντρον ἐσταθεροποιήθη εἰς τὴν Μόσχαν, διὰ τῆς ἐπιβολῆς αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων ἡγεμονιῶν τῆς περιοχῆς, ἀναδειχθείσης τελικῶς τῆς Μόσχας εἰς μητρόπολιν Ρωσσίας.

Τὸ ἔτος 1459, λόγῳ καὶ τῶν δυσκολιῶν ἐπικοινωνίας μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν (1453), ὁ μητροπολίτης Ρωσσίας ἀνεξαρτητοποιήθη ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν του, ἡ δὲ μητρόπολις διηρέθη εἰς δύο, δηλ. εἰς τὴν μητρόπολιν Μόσχας καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν Κιέβου.

Τὸ ἔτος 1588 μετέβη εἰς Μόσχαν ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Β', ὁ ὁποῖος ἐδέχθη ν' ἀνυψώσῃ τὴν μητρόπολιν Μόσχας εἰς Πατριαρχεῖον καὶ πιεσθεὶς ἐχειροτόνησε (sic) τὸν μητροπολίτην Μόσχας Ἰῶβ εἰς πατριάρχην, τὴν 26^{ην} Ἰανουαρίου 1589.

Ἐνδημοῦσα σύνοδος συνεκλήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ ἔτος 1590 ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἱερεμίαν Β', πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν γενομένων ἐν Μόσχᾳ. Αὕτη συνεκλήθη ἐκ νέου τὸ 1593, ἵνα, κατόπιν ἐπιθυμίας τοῦ Τσάρου, μετάσχῃ καὶ ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγᾶς, ὁ ὁποῖος ἀντέδρα εἰς τὰς ἐξελίξεις αὐτάς. Ἡ σύνοδος ἐπεκύρωσε τὴν ἀνύψωσιν τῆς μητροπόλεως Μόσχας εἰς πατριαρχεῖον, τὸ ὁποῖον καὶ κατέλαβε τὴν πέμπτην θέσιν εἰς τὰ Δίπτυχα, τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ σήμερον, δηλαδὴ μετὰ τὸ πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων.

Ὁ Πατριάρχης Μόσχας θὰ ἐξελέγετο ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων τοῦ πατριαρχείου Μόσχας.

Κατὰ τὴν Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν Πράξιν τῆς Ἐνδημούσης αὐτῆς συνόδου· «τὸν θρόνον τῆς εὐσεβεστάτης καὶ ὀρθοδόξου πόλεως Μοσχόβου εἶναι τε καὶ λέγεσθαι πατριαρχεῖον διὰ τὸ βασιλείας ἀξιωθῆναι παρὰ Θεοῦ τὴν χώραν ταύτην, πᾶσαν τε Ρωσσίαν καὶ τὰ ὑπερβόρεια μέρη ὑποτάσσεσθαι τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ Μοσχόβου καὶ πάσης Ρωσσίας καὶ τῶν ὑπερβόρειων μερῶν, ἔχειν τὸν τόπον αὐτοῦ μετὰ τὸν μακαριώτατον Ἱεροσολύμων ἔν τε τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις, καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συνελεύσεσιν, ἵνα τοὺς προρρηθέντας τῶν ἁγίων Πατέρων κανόνας ἀπαρασαλεύτως τηρήσωμεν... τῆς δὲ παροικίας ἐκείνης Μοσχόβου καὶ πάσης Ρωσσίας καὶ τῶν ὑπερβόρειων μερῶν κεφαλὴν εἶναι καὶ ἐπιγινώσκεισθαι κατὰ τὸν 34^{ον} κα-

νόνα τῶν ἁγίων καὶ πανευφύμων Ἀποστόλων...»²⁰. Οὕτω, κατὰ τὴν ἰδρυτικὴν αὐτὴν περὶ πατριαρχείου Μόσχας Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν Πράξιν, ἐπικυρωτικὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄ γενομένων ἐν Μόσχᾳ (1589), ὁ πατριάρχης Μόσχας, πέμπτος εἰς τὴν σειρὰν τῶν Διπτύχων, μετὰ τὸν Ἱεροσολύμων, ἔχει κανονικὴν δικαιοδοσίαν εἰς τὴν Μόσχαν ὡς ἐπίσκοπος αὐτῆς καὶ ὡς ὁ πρῶτος εἰς ὅλην τὴν Ρωσίαν καὶ τὰ ὑπερβόρεια τῆς Μόσχας μέρη, ἐντὸς τῆς Ρωσικῆς ἐπικρατείας. Τὸ πατριαρχεῖον Μόσχας, ὡς τοπικὴ Ἐκκλησία καὶ κατὰ τὰς ἰδρυτικὰς περὶ αὐτοῦ ἐπισημοὺς ἐκκλησιαστικὰς Πράξεις, ἔχει καὶ αὐτὸ κανονικὴν δικαιοδοσίαν μὲ γεωγραφικὰ ὅρια καὶ γεωγραφικοὺς περιορισμοὺς, συμφώνως πρὸς τὴν κανονικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐκκλησιολογίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ κανονικὴ δικαιοδοσία του —τὸ ἔδαφος— ἐκτείνεται «εἰς ὅλην τὴν Ρωσίαν», δηλαδὴ, ὡς ἐλέχθη καὶ προηγουμένως, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ρωσικῆς ἐπικρατείας καὶ οὐχὶ πέραν αὐτῆς. Συνεπῶς, καὶ τὸ «ἱεραποστολικὸν ἔδαφος» του ἐκτείνεται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς καθωρισμένης ἐπισήμως γεωγραφικῆς του ἐκτάσεως, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ρωσικῆς ἐπικρατείας καὶ οὐχὶ ἐκτὸς αὐτῆς.

Ἡ ἐκτὸς τῶν γεωγραφικῶν ὁρίων κανονικῆς δικαιοδοσίας τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ἐπιτέλεισις ὑπὸ μελῶν αὐτῶν καὶ ἐξ ὀνόματος αὐτῶν ἱεραποστολικοῦ ἔργου εἶναι ἀντικανονικὴ καὶ ἐκκλησιολογικῶς ἀπαράδεκτος. Δύναται νὰ καταστῇ κανονικὴ καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἀποδεκτὴ μόνον ἂν προηγηθῇ πρόσκλησις παρὰ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας συγκεκριμένων προσώπων-ἱεραποστόλων ἐξ ἄλλων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, τιθεμένων ὁμως ὅπωςδῆποτε, κατὰ τὴν ἐπιτέλεισιν τοῦ ἱεραποστολικοῦ τῶν ἔργου, ὑπὸ τὸν τοπικὸν κανονικὸν ἐπίσκοπον καὶ μνημονευόντων κατὰ τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας μόνον τοῦ ὀνόματος τοῦ τοπικοῦ ἐπισκόπου καὶ ἐπιτελούντων τὸ ἱεραποστολικὸν καὶ ποιμαντικὸν ἔργον ἐξ ὀνόματος τοῦ τοπικοῦ ἐπισκόπου καὶ μόνον, ἵνα τοῦτο εἶναι κανονικόν, γνήσιον καὶ ἀδιάβλητον. Ἄλλως, πρόκειται περὶ «ὑπερρορίου» ἐπεμβάσεως καὶ «εἰσπηδήσεως» εἰς ξένην ἐπαρχίαν, ἀπαγορευομένων ρητῶς ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ ἀποφάσεων Οἰκουμενικῶν συνόδων. «Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾶν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ὄρων χειροτονίας ποιεῖσθαι, εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθεῖν τοῦτο πεποιηκῶς, παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας, ἢ τὰς χώρας, γνώμην καθαιρεῖσθαι καὶ αὐτός, καὶ οὖς ἐχειροτόνησεν»²¹.

«Μηδένα ἐπίσκοπον τολμᾶν ἀφ' ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν καὶ χειροτονεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ τινὰς εἰς προαγωγὴν λειτουργίας, μηδὲ εἰ συνεπάγοιτο ἑαυτῷ ἑτέρους, εἰ μὴ παρακληθεῖς ἀφίκοιτο διὰ γραμμάτων τοῦ τε μητροπολίτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων, ὧν εἰς τὴν χώραν παρέρχοιτο. Εἰ δὲ μηδενὸς καλοῦντος ἀπέλθοι ἀτάκτως ἐπὶ χειροθεσίᾳ τινῶν καὶ καταστάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ προσηκόντων αὐτῷ, ἄκυρα μὲν τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενα τυγχάνειν καὶ αὐτὸν δὲ ὑπέχειν τῆς

ἀταξίας αὐτοῦ καὶ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν προσήκουσαν δίκην καθηρημένον ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς ἀγίας συνόδου»²².

Ἐπομένως, κατὰ τὴν Ὀρθόδοξον κανονικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐκκλησιολογίαν· «Ἐκαστος τῶν πατριαρχῶν τοῖς ἰδίους προνομίοις ἀρκεῖσθαι ὀφείλει καὶ μὴ τινα τούτων ἐπαρχίαν ἐτέραν, οὐκ οὔσαν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ χεῖρα, ὑφαρπάζειν· τοῦτο γὰρ τυφός ἐστι κοσμικῆς ἐξουσίας»²³.

Αὐτὴ ἡ κανονικὴ τάξις τῆς Ἐκκλησίας, βασιζομένη εἰς ἐκκλησιολογικὰς δογματικὰς προϋποθέσεις, δηλαδὴ εἰς τὴν διδασκαλίαν περὶ Ἐκκλησίας, περὶ τῶν δομῶν αὐτῆς, περὶ ἐπισκόπων, τοῦ ἔργου καὶ τῶν δικαιοδοσιῶν αὐτῶν κ.ο.κ., ἀποτελεῖ τὴν ἐπίσημον καὶ ἀταλάντευτον θέσιν αὐτῆς. Βασίζεται ἐπὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων, αἱ ὁποῖαι ὡς ἔκφρασις τοῦ ἀλαθήτου τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὑποχρεωτικαὶ διὰ πάσας τὰς τοπικὰς Ὀρθόδοξους Ἐκκλησίας. Ἐξ ἄλλου, ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἔχει μὲν διοικητικὴν ἀποκέντρωσιν, εἶναι ὅμως μία, μία καὶ κοινὴ εἶναι ἡ πίστις καὶ τὸ δόγμα αὐτῆς, τὰ ἴδια μυστήρια ἀγιάζουν ἐν αὐτῇ, οἱ ἴδιοι ἱεροὶ κανόνες ρυθμίζουν τὰ τῆς ζωῆς καὶ τάξεως ἐν αὐτῇ.

Ἡ Ἐκκλησία ἀπεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ κόσμου ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ οὐχὶ διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν πολιτικῶν ἢ προσωπικῶν φιλοδοξιῶν ἢ ἄλλων κοσμικῶν ἐπιδιώξεων καὶ σκοπιμοτήτων. Δὲν εἶναι Ἐκκλησία ἑλληνικὴ ἢ ρωσικὴ ἢ σερβικὴ ἢ ρουμανικὴ κ.λ.π., ἀλλὰ ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐν Ἑλλάδι, ἐν Ρωσίᾳ, ἐν Σερβίᾳ, ἐν Ρουμανίᾳ κ.ο.κ. Τὰ ὅρια δὲ τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἐπαρχιῶν εἶναι γεωγραφικὰ καὶ ὠρίσθησαν οὐχὶ μὲ ἐθνοφυλετικὰ κριτήρια, ἀλλὰ διοικητικά, ἀκολουθοῦντα συνήθως τὰ ὅρια τῆς πολιτικῆς διοικήσεως ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ αὐτοκρατορίᾳ (Ἰερὸς Φῶτιος) πρὸς καλυτέραν ποιμαντικὴν φροντίδα τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, ἵνα ὁδηγῆται οὗτος εἰς τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν.

Ὁ ἐθνοφυλετισμὸς εἶναι φαινόμενον τοῦ τέλους τοῦ 18^{ου} καὶ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, προϊόν, ὡς γνωστόν, τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Εἶναι ἡ νέα πολιτικὴ θεωρία, βάσει τῆς ὁποίας ἐδημιουργήθησαν τὰ ἐθνικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, ἡ ὁποία ἐφαρμόζεται δυστυχῶς καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὰ Βαλκάνια μὲ τὰς γνωστὰς ὀλεθρίους συνεπειὰς εἰς τὴν ζωὴν τῶν λαῶν τῆς περιοχῆς καὶ εἰς τὴν εἰρήνην.

Ἡ ἔννοια τοῦ ἔθνους εἰς τὰς πηγὰς καὶ εἰς τὴν πρὸ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ζωὴν τῶν λαῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν κρατῶν, δὲν εἶχε τὴν ἀποδομένην σήμερον εἰς αὐτὴν ἐθνοφυλετικὴν σημασίαν. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ μέχρι τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, τὸ ἔθνος ὠρίζετο ἐκ τῆς θρησκείας καὶ ἐκ τοῦ

πολιτισμοῦ καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς φυλῆς. Αὐτὴ ἦτο ἡ πολιτικοθρησκευτικὴ θεωρία τῶν Περσῶν, τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν εἰδωλοκρατῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν Χριστιανῶν Ρωμαίων (Βυζαντινῶν), τῶν Ἑβραίων (εἶναι καὶ σημερινόν), τῶν Μουσουλμάνων. Οἱ τελευταῖοι, οἱ Ἄραβες καὶ ἀργότερον οἱ Ὀθωμανοί, καταλαμβάνοντες τὰς Ρωμαϊκὰς («Βυζαντινὰς») χώρας καὶ ἐπαρχίας ἐφήρμοζον διοικήσιν κατὰ «ἔθνος» (milet), δηλαδὴ κατὰ θρησκευτικὰς κοινότητας καὶ οὐχὶ κατὰ φυλάς. Οἱ θρησκευτικοὶ ἡγέται τῶν κοινοτήτων, ἐντὸς τῶν Μουσουλμανικῶν κρατῶν, ἦσαν καὶ οἱ ἐθνάρχαι τῶν κοινοτήτων αὐτῶν. Ἔτσι, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦτο καὶ ὁ ἐθνάρχης τοῦ Ὀρθοδόξου Χριστιανικοῦ ἔθνους ἐντὸς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἀνεξαρτήτως φυλῆς ἢ γλώσσης, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι πατριάρχαι, οἱ μητροπολίται καὶ οἱ ἐπίσκοποι τοπικῶς. Ὁ Σουλτάνος-Χαλίφης ἦτο ὁ ἐθνάρχης τῶν Μουσουλμάνων, ἀνεξαρτήτως ἰδιαιτέρων φυλῶν κ.ο.κ.²⁴ Αἱ ἰδέαι τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως (1789) ἐδημιούργησαν, ὡς ἐλέχθη, νέαν πολιτικὴν θεωρίαν ἀγνοοῦσαν τὴν θρησκείαν ὡς διαμορφωτικὸν στοιχεῖον κοινοτήτων καὶ διοικητικῶν ἐνοτήτων. Τὰ κράτη πλέον διεμορφώοντο κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν αὐτὴν θεωρίαν, βάσει ἐθνοφυλετικῶν κριτηρίων ὑπαρκτῶν, ἀλλὰ κυρίως ἀνακαλυπτομένων ἢ πολιτικῶς καὶ διὰ προπαγάνδας ἐπιβαλλομένων, μὲ τὰς γνωστὰς μέχρι σημερινῶν θλιβερὰς συνεπειὰς (ἐθνοκαθάρσεις κ.λ.π.). Ὅμως, διὰ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν Του «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην... πάντες γὰρ ὑμεῖς εἶς ἐστέ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. 3, 28).

Ἡ ἐν μεγάλῳ μέτρῳ λοιπὸν ἐπικράτησις, τὸν 19^{ον} αἰῶνα, τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνότητων ἐδημιούργησε τὰ ἐθνικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου. Ἄμεσον ἐπακόλουθον τούτου ὑπῆρξεν ἡ κατάτμησις τῆς ἐν τῇ νοτιοανατολικῇ Εὐρώπῃ Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἐνιαῖον ἔργον τῆς ὁποίας ὑπέστη ἀξιοσημείωτον ἐξωτερικὴν ἀλλοίωσιν. Σπουδαιότερα σημεῖα ἐξελίξεως ὑπῆρξαν· 1) ἡ δημιουργία τῶν ἐθνικῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀπεξενώθησαν ἀλλήλων, καὶ 2) ἡ βαθμιαία εἴσοδος τοῦ κοσμικοῦ (profan) πνεύματος καὶ τῶν ἐπὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ μάλιστα τοῦ ἀτομοκρατικοῦ Φιλελευθερισμοῦ στηριζομένων πνευματικῶν ρευμάτων τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν²⁵.

ὑπὸ τοῦ πνεύματος τούτου τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ διείποντο οἱ συνεργήσαντες, τῇ ἐξωθήσει ἐξωτερικῶν πολιτικῶν δυνάμεων, εἰς τὴν αὐθαίρετον ἀνάδειξιν τῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος (1833), Ρουμανίας (1865), Βουλγαρίας (1870) καὶ Ἀλβανίας (1922-1928-1937). Διάφορόν πως καὶ εἰρηνικώτερον πνεῦμα ἐνεφάνισεν ἡ ἐκκλησία τῆς Σερβίας.

Γεγονὸς εἶναι ὅτι αἱ τότε Μεγάλαι Δυνάμεις εἶχον προγραμματίσει τὴν διάλυσιν τῆς ἀσθενοῦς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὸν περιορισμὸν αὐτῆς εἰς τὴν Ἀσίαν, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας (Βυζαντινῆς), ἡ ὁποία θὰ ἦτο ἴσως ἀνταγωνιστικὴ εἰς τὰ οἰκο-

νομικά καὶ πολιτικά συμφέροντά των εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ γενικῶς εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Πρόθεσίς των ἦτο ἡ δημιουργία, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰσχυροῦσης πολιτικῆς θεωρίας τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ, μικρῶν καὶ ἀδυνάτων κρατῶν, ἐξαρτωμένων ἐξ αὐτῶν. Ἡ πνευματικὴ, πολιτισμικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἐνότης τῆς περιοχῆς ἔπρεπε καὶ αὐτῇ, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐπιδιώξεων αὐτῶν, νὰ διαρραγῇ καὶ νὰ ἰδρυθοῦν τοπικαὶ αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι ὑποτελεῖς εἰς τὰ δημιουργούμενα κράτη καὶ εἰς τὰς κυβερνήσεις των, ὑποτελεῖς καὶ αὐτάς, μὲ τὴν σειρὰν των καὶ κατὰ περίπτωσιν, εἰς αὐτὴν ἢ τὴν ἄλλην Μεγάλην Δύναμιν.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἐν συναισθήσει τῶν εὐθυνῶν του ὡς πρωτοθρόνου Ἐκκλησίας ἔναντι τῆς Ὀρθοδοξίας, ἔλαβε, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐπικρατουσῶν συνθηκῶν, θέσιν ἔναντι τοῦ σημαντικωτάτου αὐτοῦ φαινομένου, ἐπικρίνον τοὺς Ἑλληνας (1833-1850) κατ' ἀρχήν, καὶ κατεδίκασεν εἰς Μεγάλην (Μεῖζονα) Τοπικὴν Σύνοδον συνελθοῦσαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (1872) τὸν ἔθνοφυλετισμόν, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον ἀποτελεῖ παρέκκλισιν ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς ἀγάπης πρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὸ κράτος, ἀλλὰ συνιστᾷ πραγματικὸν ἐμπόδιον εἰς τὴν συνεργασίαν τῶν Ὀρθοδόξων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὸν κόσμον καὶ τὸν μεγαλύτερον ἐχθρὸν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Μεῖζων αὐτῇ Σύνοδος ἐξέδωκεν «Ὅρον» καταδικαστικὸν τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὁ ὁποῖος ἐστηρίχθη εἰς τὰς ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συνόδου διαπιστωθείσας γενικὰς ἀρχὰς εἰς ἔκθεσιν αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἑτεροδιδασκαλίας τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ²⁶. Αἱ γενικαὶ αὗται ἀρχαὶ ἐν συνόψει ἔχουν ὡς ἐξῆς:

«...Ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ, κοινωνία οὔση πνευματικῆ, προωρισμένη ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ θεμελιωτοῦ αὐτῆς ἵνα συμπεριλάβῃ πάντα τὰ ἔθνη εἰς μίαν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα, ὁ φυλετισμὸς εἶναι τι ξένον καὶ ὅλως ἀδιανόητον· καὶ ὄντως ὁ φυλετισμὸς, ἦτοι ἡ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ συγκρότησις ἰδίων φυλετικῶν Ἐκκλησιῶν, πάντας μὲν τοὺς ὁμοφύλους ἀποδεχομένων, πάντας δὲ τοὺς ἑτεροφύλους ἀποκλειουσῶν καὶ ὑπὸ μόνον ὁμοφύλων ποιμένων διοικουμένων, ὡς ἀξιοῦσιν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ φυλετισμοῦ, εἶναι τι ἀνήκουστον καὶ πρωτοφανές.

»Πᾶσαι αἱ ἀπ' ἀρχῆς κατὰ μέρος συστάσαι χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι ἦσαν τοπικαί, τοὺς πιστοὺς ὠρισμένης τοπικῆς περιφερείας περιλαμβάνουσαι, ἄνευ φυλετικῆς διακρίσεως· διὸ καὶ ἀπὸ τῆς πόλεως συνήθως ἢ τῆς χώρας, οὐχὶ δὲ ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς τοῦ πληρώματος αὐτῶν προσωνοῦνται.

»Ἐν πρώτοις ἡ ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλῆμ συνέκειτο, ὡς γνωστόν, ἐξ Ἰουδαίων καὶ προσηλύτων ἐκ διαφόρων ἐθνῶν· ὡσαύτως ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἐφέσου, τῆς Ρώμης καὶ αἱ λοιπαὶ πᾶσαι ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐθνικῶν αἱ πλείονες ἀπηρτίζοντο. Ἐκάστη δὲ τῶν ἐκκλησιῶν

τούτων ἀπετέλει καθ' ἑαυτὴν ὅλον τι συμπαγὲς καὶ ἀδιαίρετον· ἐκάστη ἀνεγνώριζεν ὡς ἀποστόλους αὐτῆς τοὺς ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ, ἅπαντας Ἰουδαίους τῷ γένει ὑπάρχοντας· ἐκάστη εἶχεν ἐπίσκοπον τὸν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων, ἄνευ τινὸς φυλετικῆς διακρίσεως, καθιστάμενον, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία τῆς ἰδρύσεως τῶν πρώτων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν...

»Ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς συστάσεως τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν ἐπικρατεῖ καὶ μετὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους, ἐν ταῖς ἐπαρχιακαῖς δηλαδὴ ἢ ταῖς τῶν Διοικήσεων Ἐκκλησίαις, αἵτινες καθωρίσθησαν ὡς ἐκ τῆς τότε ἐπικρατοῦσης πολιτικῆς διαιρέσεως ἢ ἐξ ἄλλων ἱστορικῶν λόγων. Τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν ἐκάστης τῶν τοιούτων ἐκκλησιῶν συνέκειτο ἐκ χριστιανῶν πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης.

»Οὕτω δὲ καὶ αἱ μέχρι τοῦδε, χάριτι θείᾳ, διατηρούμεναι ἐκκλησίαι τῶν πατριαρχικῶν θρόνων Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ ἡ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῶν εἶναι ἐκκλησίαι τοπικαί, δηλαδὴ ἐντὸς γεωγραφικῶν ὁρίων περιλαμβανόμεναι καὶ οὐχὶ ἐθνικαί· διὸ καὶ προσωνυμοῦνται οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἀποτελούντων αὐτὰς παντοδαπῶν ἐθνῶν, ἐλλήνων, φέρ' εἰπεῖν, αἰγυπτίων, συρίων, ἀράβων, βλάχων, μολδαβῶν, σέρβων, βουλγάρων καὶ λοιπῶν, τῶν συνήθως ἀναμιξ ἑν τοῖς κλίμασι τῶν ἐκκλησιῶν τούτων κατοικούντων, ἀλλ' ἐκ τῆς πρωτεύουσας πόλεως.

»Τοιαῦτα ἦσαν καὶ αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ Ἀχριδῶν, Ἰπεκίου καὶ Τυρνόβου, ἦσαν δηλαδὴ ἐκκλησίαι ἐντὸς ὁρίων διαγεγραμμένα καὶ οὔτε λόγῳ φυλετισμοῦ συνέστησαν, οὔτε πλήρωμα περιεῖχον ἐξ ὁμοφύλων πάντων καὶ ὁμογλώσσων. Αἱ δὲ μεταγενέστεραι ἐκφράσεις ἐκκλησία λατινικὴ, ἐλληνικὴ, ἀρμενικὴ κ.τ.λ. δηλοῦσιν ἐν γένει οὐχὶ διάκρισιν ἔθνους, ἀλλὰ διαφορὰν δόγματος. Παρομοίως ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ρωσσίας, τῆς Σερβίας, τῆς Βλαχίας, τῆς Μολδαυίας, ἢ καταχρηστικώτερον ἐκκλησία ρωσικὴ, ἐλληνικὴ, σερβικὴ κ.τ.λ., σημαίνουσι ἐκκλησίας αὐτοκεφάλους ἢ ἡμιανεξαρτήτους καὶ ἔχουσι ὠρισμένα ὅρια, αὐτὰ τὰ τῆς πολιτικῆς ἐπικρατείας, ἐκτὸς τῶν ὁποίων οὐδεμίαν ἔχουσι δικαιοδοσίαν ἐκκλησιαστικὴν· συνέστησαν δὲ οὐχὶ λόγῳ ἐθνικότητος, ἀλλὰ πολιτικῆς καταστάσεως καὶ ἔχουσι πλήρωμα οὐχὶ ἐξ ὁμοφύλων πάντων καὶ ὁμογλώσσων...

»Ἀλλὰ καὶ οἱ πατέρες τῶν ἱερῶν συνόδων, μερικῶν τε καὶ γενικῶν, τοπικῶν ἢ οἰκουμενικῶν, παρουσιάζουσι ἐν αὐταῖς οὐχὶ ἐν τῇ ἐθνικῇ ιδιότητι εἴτε αὐτῶν, εἴτε τῶν ποιμνίων αὐτῶν, ἀλλ' ἐκπροσωποῦντες τὴν ἐκκλησίαν ἧς προΐστανται. Εἰ δέ ποτε ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν πρώτων συνόδων καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ ἀπαντῶσιν ἐπίσκοποι προσωνυμούμενοι οὐχὶ ἐκ πόλεως ἢ χώρας, ἀλλ' ἐξ ἔθνους, οἷον ἐπίσκοπος σαρακηνῶν, γότθων καὶ σκυθῶν, τοῦτο, ὡς ἐκ τῆς τμητικῆς ἀορίστου καὶ ἀκαταρτίστου ἔτι πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως ἐθνῶν τινῶν ῥαδίως συνάγεται, συνέβαινε, διότι ἐκ τοῦ ὅλου ἔθνους ὀλίγοι τινὲς μόνον ἦσαν οἱ τὴν εἰς

Χριστὸν πίστιν ἀποδεξάμενοι καὶ οὗτοι οὐπω μονίμως ἐν πόλεσιν συνωκισμένοι.

»Ἐὰν δὲ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἱεροὺς ἀποβλέψωμεν κανόνας, ἐφ' ὧν τὸ τῆς ἐκκλησίας πολίτευμα ἐφεδράζεται, οὐδαμοῦ ἐν αὐτοῖς εὐρίσκομεν ἴχνος φυλετισμοῦ. Οἱ περὶ ἐκλογῆς καὶ προχειρήσεως ἐπισκόπων, μητροπολιτῶν καὶ πατριαρχῶν καὶ τῶν λοιπῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας κανόνες οὐδαμοῦ ὀρίζουσιν ὡς προσὸν τῶν ἐκλεξιμῶν τὸ φυλετικὸν γνῶρισμα, ἀλλὰ μόνον τὰ ἠθικὰ καὶ θρησκευτικὰ προσόντα, ὅποια προδιετύπωσεν ὁ τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος ἐν ταῖς πρὸς Τιμόθεον καὶ Τίτον ἐπιστολαῖς. Ὡσαύτως καὶ οἱ τῶν κατὰ τόπους ἐκκλησιῶν ἱεροὶ κανόνες, οἱ εἰς τὰς συστάσεις, ἐνώσεις ἢ διαιρέσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἀποβλέποντες, πολιτικοὺς λόγους ἢ ἐκκλησιαστικὰς ἀνάγκας προβάλλονται, οὐδέποτε δὲ φυλετικὰς ἀξιώσεις...

»Ἄλλ' ἡ ἀρχὴ τοῦ φυλετισμοῦ ἀνατρέπει καὶ τὸ ἱερὸν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πολίτευμα. Τὸ πολίτευμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἦτοι ὁ διοικητικὸς αὐτῆς ὀργανισμὸς ὡς ὄρατῆς κοινωνίας, καταφαίνεται ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἱεραῆς αὐτῆς θεσμοθεσίας, ἣν συγκροτοῦσι οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων συνόδων, οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπικῶν. Πᾶσα πρᾶξις ἀναφερομένη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τείνουσα εἰς ἀθέτησιν τῶν κανόνων τούτων καθόλου ἢ ἐν μέρει, προσβάλλει οὐσιωδῶς αὐτὸ τὸ τῆς ἐκκλησίας πολίτευμα. Ὁ φυλετισμὸς, ἐπιχειρῶν νὰ ἀθετήσῃ ρητοῦς κανόνας, ἀνατρέπει τὸ πολίτευμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὁ 8^{ος} φέρ' εἰπεῖν κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου θεσπίζει: «ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὦσι» κατὰ δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ δύναται ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πόλει νὰ ἐδρεύωσι δύο, τρεῖς ἢ πλείονες ὁμόδοξοι ἐπίσκοποι, ὅσαι δηλαδὴ φυλαὶ ἐν αὐτῇ οἰκοῦσιν. Ὁ 12^{ος} κανὼν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὀρίζει: «Δύο μητροπολίτας μὴ εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ». Κατὰ δὲ τοὺς φυλετιστὰς καθιδρύνονται ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ καὶ δύο καὶ πλείονες μητροπολίται κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν αὐτῇ φυλῶν...²⁷

»Καταφανεστέρα καθίσταται ἡ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος ἀνατροπὴ (διὰ τοῦ φυλετισμοῦ) ἐν ταῖς Ἐκκλησιαστικαῖς τῶν Διοικήσεων (πατριαρχεῖα, αὐτοκέφαλοι ἐκκλησίαι). Ὁ 2^{ος} κανὼν τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου λέγει: «Τοὺς ὑπὲρ διοίκησιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίοις ἐκκλησιαστικαῖς μὴ ἐπιέναι, μηδὲ συγγέειν τὰς ἐκκλησίας... Αἱ... τῶν Διοικήσεων αὐτῶν σύνοδοι μετὰ τοῦ ἐν αὐταῖς πρώτου, προέδρου, ἀρχιεπισκόπου, ἐξάρχου ἢ πατριάρχου, ἀποτελοῦσιν ἐν τῇ τῆς ὅλης Διοικήσεως περιφερείᾳ τὴν ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν. Καὶ κατὰ τὸν θεσμὸν τοῦτον διαμένουσιν ἄχρι τῆς σήμερον ἐν τῷ κλίματι τῆς Ἀνατολῆς ὀρθόδοξα πατριαρχεῖα καὶ ἐν ἄλλαις ἐπικρατείαις αἱ διοικητικαὶ σύνοδοι μετὰ τῶν προέδρων αὐτῶν. Ἀλλὰ κατὰ τὰ ἀξιώματα τῶν φυλετιστῶν οὐδένα εὐρίσκει ἴδιον χώρον ἢ τῆς τοπικῆς διοικήσεως ἐκκλησία, αἱ δὲ τῶν κατὰ φυλὰς ἀνωτάτων ἐκκλησιαστικῶν

ἀρχῶν δικαιοδοσίαι ἐφαπλοῦνται ἢ περιστέλλονται κατὰ τὴν ἀέναον παλίρροιαν τῶν ἐθνῶν, κατὰ ομάδας ἢ ἄτομα ἄλλοτε κινουμένων καὶ μεταναστευόντων... καὶ οὕτως, ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει ἔσονται πολλοὶ μὲν ὁμόδοξοι ἑξαρχοὶ ἢ πατριάρχαι, πολλοὶ δὲ ὁμόδοξοι διοικουῖσαι σύνοδοι, ἐναντίον τοσοῦτων ἱερῶν κανόνων. Καθόλου δὲ εἰπεῖν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ φυλετισμοῦ οὔτε ἐκκλησία Διοικήσεως ἢ πατριαρχική, οὔτε ἐπισκοπική ἀλλ' οὐδὲ ἀπλή ἐνοριακὴ ἐφημερία, εἴτουν ἐκκλησία κώμης τυχόν, χωρίου ἢ συνοικίας, δύνανται ὑφίστασθαι, ἴδιον ἔχουσα τόπον ἢ χώραν καὶ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ ὁμοδόξους περιλαμβάνουσα. Τὸ δὲ κακὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατανομῆς, συγχύσεως καὶ διαλύσεως χωρήσει μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν κατ' οἶκον ἐκκλησιῶν...». Ἡ Ἐκθεσις αὐτῆ περιέχουσα καὶ ἄλλα σοβαρὰ ἱστορικοκανονικὰ ἐπιχειρήματα καταλήγει: «Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχουσιν, ὡς δὴ καὶ ἔχουσιν, ὁ φυλετισμὸς εὐρίσκειται εἰς φανεράν ἀντίφασιν καὶ διαμάχην πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ...».

Τὰς γενικὰς ταύτας θεολογικὰς, ἱστορικὰς καὶ κανονικὰς ἀρχάς, τὰς διατυπωμένας ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτῇ, ἔλαβε ὑπ' ὄψιν τῆς ἡ Αγία καὶ Μεγάλη Τοπικὴ Σύνοδος, ἡ συνεληθούσα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν Αὐγούστον τοῦ ἔτους 1872, κατεδίδασκε τὸν φυλετισμὸν καὶ ἐξέδωκε σχετικὸν «Ὅρον» εἰς τὸν ὁποῖον μεταξὺ ἄλλων διατυποῦνται καὶ τὰ ἐξῆς: «ἀποκηρύττομεν κατακρίνοντες καὶ καταδικάζοντες τὸν φυλετισμὸν, τοῦτέστι τὰς φυλετικὰς διακρίσεις καὶ τὰς ἐθνικὰς ἔρεις καὶ ζήλους καὶ διχοστασίας ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀντικείμενον τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ εὐαγγελίου καὶ τοῖς ἱεροῖς κανόσι τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν, οἱ καὶ τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν ὑπερείδουσι καὶ ὅλην τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν διακομοῦντες πρὸς θεῖαν ὁδηγοῦσιν εὐσέβειαν...»²⁸.

Παρὰ ταῦτα καὶ μετὰ τὴν ἀπόφασιν τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, ὁ φυλετισμὸς, μὲ τὴν ἔννοιαν πάντοτε τοῦ ἀκράτου ἐθνικισμοῦ δὲν ἔπαυσε, δυστυχῶς, νὰ ἐπηρεάζῃ, εἰς τὴν κατεύθυνσιν ὠρισμένων τουλάχιστον ζητημάτων, τὰς σκέψεις καὶ ἐνεργείας μερικῶν τοπικῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐνότητος τῆς ὅλης Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Τοῦτο γίνεται προφανῆς εἰς τὴν καλουμένην Ὁρθόδοξον Διασποράν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐπικρατεῖ κανονικὴ ἀνωμαλία μὲ ἔντονον τὸ ἐθνικιστικὸν στοιχεῖον²⁹. Ὁρθόδοξοι πιστοί, μέλη ἀρχικῶς διαφόρων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἐθνικῶν κρατῶν, μεταναστεύσαντες εἰς τὰς νέας χώρας, ἐγκατασταθέντες καὶ ζῶντες εἰς αὐτάς, δὲν πρέπει νὰ ἀνήκουν ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθον, διότι, ὡς κάτοικοι πλεόν τῶν νέων χωρῶν, ἀνήκουν κανονικῶς εἰς τὴν νέαν ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔχουν ἐγκατασταθῆ καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ βιώνουν τὴν εὐχαριστηριακὴν καὶ γενικῶς τὴν μυστηριακὴν καὶ πνευματικὴν των ζωὴν. Οὗτοι ὀφείλουν νὰ διατελοῦν ὡς μέλη τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὸν τοπικὸν ἐπίσκοπον τῆς χώρας εἰς τὴν ὁποῖαν ζοῦν ἢ καὶ παρεπιδημοῦν. Αὐτὴ ἦτο ἀνέκαθεν ἡ κανονικὴ ρύ-

θμισις τῶν πραγμάτων, ἡ πρᾶξις καὶ ἡ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας, συνεχιζομένη μέχρι σήμερον εἰς περιοχὰς ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω νέων χωρῶν. Ἐν Αἰγύπτῳ π.χ., Λιβύῃ, Πενταπόλει καὶ ταῖς ἄλλαις χώραις τῆς Ἀφρικῆς, ὑπαγομέναις εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ἔνθα καὶ σήμερον ἰδρύνονται νέαι Ἐκκλησίαι ὑπὸ ἱεραποστόλων ἢ καὶ μεταναστῶν, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐθνικῆς προελεύσεως τῶν πρώτων ἢ τῶν δευτέρων ἢ τῆς ἀρχικῆς αὐτοκεφάλου αὐτῶν Ἐκκλησίας, αἱ νέαι κοινότητες, ὡς καὶ οἱ ἱεραπόστολοι καὶ οἱ μετανάσται, ζῶντες καὶ ἐργαζόμενοι εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, τῇ κανονικῇ ἀδείᾳ αὐτοῦ, τίθενται αὐτομάτως ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του. Τὰ αὐτὰ συμβαίνουν καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἱεροσολύμοις κ.ο.κ. Τὰ αὐτὰ δέον νὰ συμβαίνουν καὶ εἰς τὰς νέας ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀμερικῆς, Αὐστραλίας κ.λ.π., ὅπερ ὅμως δὲν συμβαίνει, ἀλλ' ἐπικρατοῦν ἐκεῖ, μέχρι τώρα, κριτήρια ἐθνοφυλετικά³⁰.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία γενικῶς ἔχει ἐπίγνωσιν τῆς ἐκκλησιολογικῆς καὶ κανονικῆς ἀνωμαλίας, τῆς δημιουργηθείσης ἐκ τῆς ἀπὸ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἐμφανίσεως τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ συγκρότησιν τῶν νέων ἐπαρχιῶν ἐν Ἀμερικῇ κ.λ.π.

Διὰ ταῦτα, μεταξὺ τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν θεμάτων τῆς ὑπὸ σύγκλησιν Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι καὶ τὸ θέμα τῆς καλουμένης Διασπορᾶς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κανονικῆς τάξεως καὶ οὐχὶ ἐθνοφυλετικῶν κριτηρίων. Εἰς τὴν Προπαρασκευαστικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Συνόδου ἔχει ἐπιτευχθῆ ἀρκετὴ πρόοδος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς κανονικῆς τάξεως εἰς τὰς νέας ἐπαρχίας τῆς καλουμένης Ὀρθοδόξου Διασπορᾶς δὲν σημαίνει ὁμοιομορφίαν εἰς τὰς ἐνορίας. Ἡ σημερινὴ ποιμαντικὴ πραγματικότης, ἀλλὰ καὶ σκοπιμότης, δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἀφομοίωσιν τοῦ ἐνὸς ὑπὸ τοῦ ἄλλου καὶ τὴν ἰσοπέδωσιν πάντων. Ἐξ ἄλλου, ὡς βλέπομεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς» καὶ «Ἀρχιποίμην» τῆς Ἐκκλησίας, δὲν κατεφρόνησε τὰ πολιτιστικὰ στοιχεῖα τοῦ περιβάλλοντος, δὲν συνέτριψεν ὅ,τι ἦτο ἀγαπητὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἐχρησιμοποίησε τὰ στοιχεῖα αὐτὰ διὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ τὸν σώσῃ. Ὁ ἄνθρωπος ἀσφαλῶς πρέπει νὰ κρατῇ τὴν πίστιν του ὑπεράνω πάντων, ἄνευ περιφρονήσεως ὅμως τοῦ πολιτισμοῦ του καὶ ἄνευ ἀποκοπῆς ἀπὸ τῶν ριζῶν του³¹.

Αὐτὴ ἡ ποιικιλία, ἐμπλουτίζουσα τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς νέας ἐπαρχίας καὶ ἀποδεικνυομένη ποιμαντικῶς ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐπιβίωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν τοπικῶν κοινοτήτων, δέον νὰ ἐντάσσεται ἐντὸς τῶν ἐκκλησιολογικῶν καὶ κανονικῶν πλαισίων, τῶν ὀριζομένων ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, ὡς καὶ τῶν νεωτέρων Πατριαρχικῶν καὶ Συνοδικῶν Τόμων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου περὶ τοῦ αὐτοκεφάλου τῶν νεωτέρων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, καθισταμένη

οὕτω ποικιλία ἐν κανονικῇ ἐνότητι, ἐντὸς τῶν καθωρισμένων γεωγραφικῶν ὁρίων δικαιοδοσίας τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν.

1. Ἴδὲ τὸν 34^{ον} Ἀποστολικὸν κανόνα, τοὺς 23^{ον}, 39^{ον}, 56^{ον} καὶ 98^{ον} τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου· 16^{ον}, 19^{ον}, 20^{ον} τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κ.ἄ.
2. 35^{ος} Ἀποστολικὸς κανὼν.
3. 8^{ος} κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου.
4. Παντελεήμονος Ροδοπούλου (Μητροπολίτου Τυρολόης καὶ Σερεντίου), Ἐπιτομὴ Κανονικοῦ Δικαίου, Θεσσαλονίκη 1998, σ. 134-136.
5. Ζωναρᾶ σχόλιον εἰς τὸν 6^{ον} κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Πρβλ. παρόμοια σχόλια τῶν Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ εἰς τὸν ἴδιον κανόνα, ἐν Ράλλῃ καὶ Ποτλῆ, «Σύνταγμα Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων...», τόμ. Β', σ. 128-129.
6. Σχόλιον Βαλσαμῶνος εἰς τὸν 6^{ον} κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἐν Ράλλῃ καὶ Ποτλῆ, ἔνθ' ἄν., τόμ. Β', σ. 131.
7. Mansi 7, 179.
8. Σχόλιον Βαλσαμῶνος εἰς τὸν 6^{ον} κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἐν Ράλλῃ καὶ Ποτλῆ, ἔνθ' ἄν., τόμ. Β', σ. 129.
9. Πρβλ. 36^{ον} κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου.
10. Ὁ τίτλος οὗτος διὰ τὸν Κωνσταντινουπόλεως χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τοῦ 6^{ου} αἰῶνος. Εἶναι ὁ ἐπίσκοπος τῆς πρωτεύουσῆς τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, δηλαδὴ τῆς πεπολιτισμένης οἰκουμένης, κατὰ τὴν πολιτικὴν θεωρίαν τῶν Ρωμαίων.
11. 3^{ος} κανὼν τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου, 28^{ος} κανὼν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, 36^{ος} τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου.
12. 36^{ος} κανὼν Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου. Πρβλ. 131^{ον} Νεαράν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, Βασιλικά, Βιβλίον Ε', τίτλ. 3.
13. Ἑρμηνεῖα Ζωναρᾶ εἰς τὸν ὡς ἄνω κανόνα.
14. Ἑρμηνεῖα Βαλσαμῶνος εἰς τὸν 28^{ον} κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου.
15. Ἐν Ράλλῃ καὶ Ποτλῆ, ἔνθ' ἄν., τόμ. Ε', σ. 474. Πρβλ. ἐπίσης κατάλογον τοῦ Νείλου Δοξαπατρῆ παρὰ τῷ Goar ἐν Ἀλλατίῳ de Consensu, σ. 411 (ὑπόσημ. 1 ἐν Ράλλῃ καὶ Ποτλῆ).
16. Κατὰ μαρτυρίαν τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τῆς Πατρολογίας καὶ Δογματικῆς ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Μπάρι G. Ferrari πρὸς τὸν ὑπογραφόμενον, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Παροναξίας εἶχε σταλῆ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸν 18^{ον} αἰῶνα, εἰς τὰς ἐπαρχίας αὐτὰς διὰ ποιμαντικὴν περιοδείαν.
17. Περί τοῦ ὄρου «βάρβαρος» εἰς τοὺς κανόνας, ἰδὲ Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου, Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ, σ. 177.
18. Πρβλ. Βλασίου Φειδᾶ, «Οἰκουμενικὸς Θρόνος καὶ Ὁρθόδοξος Διασπορά», ἐν Ὁρθόδοξος Μαρτυρία καὶ Σκέψεις, ἀρ. 19, 1979, σ. 5-6.
19. Ἐν Ράλλῃ καὶ Ποτλῆ, «Σύνταγμα...», ἔνθ' ἄν., τόμ. Ε', σ. 474. Πρβλ. τοὺς καταλόγους τοὺς δημοσιευμένους ὑπὸ τῶν Darrouzès καὶ Gelzer: Notitiae episcopatum...
20. Ἐν Ράλλῃ καὶ Ποτλῆ, ἔνθ' ἄν., τόμ. Ε', σ. 149 ἐξ.
21. 35^{ος} κανὼν τῶν Ἀποστόλων.
22. 13^{ος} κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Πρβλ. ἐπίσης 6^{ον} καὶ 15^{ον} καν. τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ἐρμηνείας Ζωναρᾶ, Βαλσαμῶνος, Ἀριστηνοῦ εἰς αὐτούς, 8^{ον} καν. τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ἐρμηνείας εἰς αὐτόν.
23. Σχόλιον Ἀριστηνοῦ εἰς τὸν 6^{ον} καν. Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἐν Ράλλῃ καὶ Ποτλῆ, ἔνθ' ἄν., τόμ. Β', σ. 131.
24. Πρβλ. Sir Steven Runciman, The Orthodox Churches and Secular State, σ. 26 ἐξ., Auc-

kland University Press καὶ Oxford University Press, 1971. Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἔθνους εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας, ἰδὲ 34^{ον} Ἀποστολικὸν κανόνα, ὡς οὗτος ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ 9^{ον} κανόνου τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ὡς καὶ τὴν ἐρμηνεῖαν Ζωναρᾶ εἰς τοῦτον. Τὸ ἔθνος εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας δηλοῖ τὴν μητροπολιτικὴν ἐπαρχίαν μὲ γεωγραφικὰ ὄρια.

25. Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου, Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, ἔκδ. Β', Θεσσαλονίκη 1989, σ. 320. Πρβλ. Γερασίμου Κονιδάρη, Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ὡς πολιτιστικὴ δύναμις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, σ. 28-29.

26. Τὸ κείμενον τῆς Ἐκθέσεως ἐν Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου, ἐνθ' ἄν., σ. 323-330.

27. Τὸ κείμενον τῆς Ἐκθέσεως παραπέμπει ἐπίσης εἰς τοὺς κανόνας 34^{ον} καὶ 35^{ον} τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, 2^{ον} τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου, 8^{ον} τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, 6^{ον} τῆς Α' καὶ 28^{ον} τῆς Δ'.

28. Παρὰ Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου, ἐνθ' ἄν., σ. 323-330.

29. Διὰ πλείονα, ἰδέ Παντελεήμονος Ροδοπούλου (Μητροπολίτου Τυρολόης καὶ Σερεντίου), «Ἡ Ὁρθόδοξος Διασπορὰ ἀπὸ ἐκκλησιολογικῆς καὶ κανονικῆς ἀπόψεως», ἐν τῇ συλλογῇ αὐτοῦ Μελέται Α', Θεσσαλονίκη 1993, σ. 180-181.

30. Παντελεήμονος Ροδοπούλου, ἐνθ' ἄν., σ. 184-185.

31. Μητροπολίτου Σηλυβρίας Αἰμιλιανοῦ, «Ἡ ἀναζωογόνησις τῆς τοπικῆς κοινότητος», ἐν Ἐπίσκεψις 192 (1978), σ. 10 ἐξ.